

فلسفه تکنولوژی

جستارهایی در زمینه فلسفه تکنولوژی

به ضمیمه دو مقاله در حوزه فلسفه علم

گردآوری و ترجمه

دکتر علیرضا عباسی

(عضو هیئت علم، شایسته آزاد اسلامی واحد رشت)

ویراستاری: گروه علمی، ...

تهران ۱۳۹۷

عباسی، علیرضا، ۱۳۴۶ - ، گردآوری، ترجمه و تصحیح
فلسفه تکنولوژی: جستارهایی در زمینه فلسفه تکنولوژی، به ضمیمه دو مقاله در حوزه فلسفه علم /
[گردآوری و] ترجمه علیرضا عباسی.

مشخصات نشر: تهران: مکتبه الصدیقه الشهیده، ۱۳۶۷.

شابک ۹۷۸-۹۷۴۰۰۰۰۰۰۰۷

مشخصات ظاهری: ۱۴۲ ص.

یادداشت: کتابخانه

وضعیت فهرست نویسی: فیفا

عنوان دیگر: جستارهایی در زمینه فلسفه تکنولوژی، به ضمیمه دو مقاله در حوزه فلسفه علم.

موضوع: تکنولوژی -- فلسفه -- مقاله‌ها و خطابه‌ها (Addresses, Technology philosophy -- essays, lectures)

موضوع: علوم -- فلسفه -- مقاله‌ها و خطابه‌ها (Addresses, Science -- Philosophy -- essays, lectures)

رده‌بندی دیویی: ۶۰۱

رده‌بندی کنگره: T ۱۴ ع ۲ ف ۱۳۹۷۸

شماره کتابشناسی ملی: ۵۱۲۵۴۸۰

حق چاپ محفوظ است

دین هارمنگ فلسفه

دین هارمنگ فلسفه فنیمن تا ریالین لیتسج

مجله فلسفه و فرهنگ، خالقه و مضمیت

فلسفه تکنولوژی

جستارهایی در زمینه فلسفه تکنولوژی

به ضمیمه و مقاله در حوزه فلسفه علم

گردآوری و ترجمه: دکتر علیرضا عباسی

ویراستاری: گروه علمی رشد

نوبت چاپ: اول، بهار ۱۳۹۷

چاپ و صحافی: آرمانسا

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

ناشر: مکتبه الصدیقه الشهدیه

تهران، تهرانسر، بلوار لاله، خیابان نفت شمالی پلاک ۱۴۹، تلفن ۴۴۵۶۳۶۷۸

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۱۱	فلسفه تکنولوژی چیست؟
۳۱	فلسفه تکنولوژی
۴۱	تکنولوژی و اخلاق (کارل میچم و هلن نیسن باوم)
۵۳	تکنولوژی و اخلاق (ویکرام کاروه)
۵۷	فلسفه و تکنولوژی
۶۹	تکنولوژی و کار در فلسفه یاسپرس
۸۱	تکنولوژی به مثابه توانایی علمی تولید
۹۱	تکنولوژی اطلاعات و اخلاق
۱۰۱	ارتباط بین تکنولوژی و اخلاق از جامعه تا مدارس
۱۱۵	همبستگی مجدد حوزه‌های فرهنگی در روان‌پزشکی
۱۲۳	امکان فلسفه‌ورزی در عصر علم و تکنولوژی

مقدمه

تکنیک‌های ابزارسازی گرامر انسان بسیار مهم آغاز فرهنگ انسانی به شمار می‌آیند. لیکن امروزه با فرهنگ نوینی رویارو هستیم به نام «فرهنگ تکنیکی» که مبتنی بر تکنولوژی جدید و بیانگر نوع ویژه‌ای از جهان بینی است.

در عصر ما تکنولوژی عامل مهمی در بسط فرهنگ تمدن محسوب می‌شود و در کنار سایر جنبه‌های فرهنگ (مانند فلسفه، علم، دین، هنر، آداب و رسوم، اخلاق و ...) و حتی پیشرو تر از آن جنبه‌ها جزء ذاتی و انفکاک‌ناپذیر تمام‌های فرهنگی جوامع بشری و در عین حال شکل‌دهنده ارزش‌های چنین نظام‌هایی است.

جهان‌بینی مبتنی بر تکنولوژی در واقع مروج ارزش‌ها و هنجارهای نوینی است که تلاش دارد به جای ارزش‌ها و هنجارهای سنتی و قدیمی بنشیند. ویژگی‌های عمده این جهان‌بینی عبارت است از کمی کردن واقعیت‌ها و چیزها، میل به پیگیری به تبعیت و ارج نهادن به آن در همین راستا، تولید انبوه و تنوع‌پروری، ذائقه‌آفرینی به منظور مصرف هر چه بیشتر محصولات تکنولوژیکی، رقابت و وابستگی و تکیه تام به علم جدید.

در عصر ما تکنولوژی نه یک بخش اجتماعی کم‌اهمیت، بلکه یک کار و کنش اجتماعی مهم و تمام عیار است که با اموری چون پژوهش و طراحی، شناخت، علم، امور مالی، تولید، مدیریت فروش و حفظ و نگهداری مرتبط است.

مهم‌ترین ویژگی تکنولوژی جدید استواری آن بر پایه علم جدید (science) است. در زمان‌های قدیم و پیش از تکوین تکنولوژی جدید، تکنیک در واقع برآمده از تجربه

شخصی افرادی بود چیره‌دست و ماهر که نسل به نسل منتقل می‌شد، لیکن تکنولوژی جدید کاملاً برآمده از علم تجربی و وابسته به آن است.

چنان‌چه علم جدید شکل نمی‌گرفت، چه بسا تکنولوژی نیز با چنین ویژگی‌ها و عناصر منحصر به فردی هیچ‌گاه تکوین نمی‌یافت. در گذشته تکنیک وابسته بود به چیره‌دستی و تجربه شخصی افرادی محدود، اما تکنولوژی امروزی مبتنی است به فهم اصول و روابط ثابت بین پدیده‌های عالم؛ یعنی قوانین علمی.

به عبارت دیگر، تکنولوژی به معنای امروزی آن، حاصل فهم و ادراک علمی (scientific) است؛ در عوض، تکنولوژی نیز چشم و گوش و توان علم به شمار می‌رود. مثلاً تکنولوژی کامپیوتر و سرجر به پیشرفت‌های کلانی در قلمروی مطالعات علوم گوناگون شده است. واضح است که هر چه رابطه علم و تکنولوژی بیشتر و قوی‌تر می‌شود، رشد هر دو رو به فزونی می‌گذارد.

فلسفه تکنولوژی، قلمروی جدیدی است که در فلسفه است که به معنا، اهمیت، ویژگی، عوارض و اثرات تکنولوژی می‌پردازد. سابقه تفکر فلسفی و عقلانی درباره تکنیک به اندازه سابقه خود فلسفه است. سوفان یونان از منظری عقلی مفهوم تکنیک را کاویده بودند و چنان‌که می‌دانیم تبار واژه تکنولوژی امروزی نیز به واژه «تکنیکوس» یونانی باز می‌گردد، اما در مفهوم تکنولوژی، مؤلفه‌ای کاملاً تازه‌ای وجود دارد که هیچ‌گاه در «تکنیکوس» نبوده و به همین دلیل است که تفکر عقلانی و فلسفی در باب تکنولوژی ضرورتی تام می‌یابد. ما از تکنولوژی برای تغییر جهان استفاده می‌کنیم تا جهان را متناسب با خود و نیازهای خود بسازیم. تکنولوژی توانایی‌های ما را برای ایجاد تغییر در عالم افزایش می‌دهد، اما به راستی آیا نتایج چنین تغییراتی همواره شایسته خدای تعالی و قابل پیش‌بینی است؟ آیا نتایج تغییرات ناشی از تکنولوژی همواره سودمند است؟ و آیا مخاطرات غیر منتظره‌ای را در بر ندارد؟ در پاسخ به همین دست پرسش‌هاست که ضرورت تفکر فلسفی و عقلانی به منظور پیشگیری از تأثیرات سوء تکنولوژی و مهار آن نمایان می‌شود. تفکر فلسفی در باب تکنولوژی، پیشرفت مهمی در ظرفیت‌های تکنولوژی است که ضرورت تفکر فلسفی در مورد آن را توجیه می‌کند.

باری، این کتاب درآمدی است بر مسائل مربوط به فلسفه تکنولوژی و فلسفه علم. دو مقاله نخست به چستی مفهوم فلسفه تکنولوژی، قلمروها و حوزه‌های مختلف آن می‌پردازد. آخرین دیدگاه‌های فلسفی در باب تکنولوژی در این دو مقاله، به ویژه مقاله نخست، کاویده شده است.

مقاله سوم و چهارم هر کدام از منظری فلسفی و ویژه به نسبت بین تکنولوژی و اخلاق می‌پردازند. مقاله پنجم به نسبت میان فلسفه و تکنولوژی مربوط می‌شود و نیاز تکنولوژی به فلسفه و اخلاق را می‌نمایاند. آنجاست که می‌آموزیم «تکنیک در خدمت انسان است، نه انسان در خدمت تکنیک». در مقاله ششم از نگاه کارل یا سپرس، نماینده مهم فلسفه هستی، به نسبت و رابطه بین تکنولوژی و کار پرداخته می‌شود و تکنولوژی چیزی گنگ و خنثی و رفی می‌گردد که موجودیتی وابسته به انسان پیدا کرده و نیازمند هدایت‌های عقلانی آدمی است. در مقاله هفتم معانی مختلف تکنولوژی مورد بررسی قرار گرفته و ویژگی‌های فناوری نسبت به مفهوم تکنیک در یونان باستان کاویده شده است. در آنجا، تکنولوژی به مثابه سرمایه‌ای ذهنی، انسانی، فیزیکی و اجتماعی لحاظ شده است. مقاله هشتم با ورود به تکنولوژی اطلاعات، موضوعات اخلاقی مطروحه در حوزه تکنولوژی‌های الکترونیکی را مورد بررسی قرار می‌دهد. این که آدمی در قبال تکنولوژی اطلاعات چه مسئولیت‌هایی دارد، مقاله نهم به تکنولوژی‌های نوین ارتباطی و موضوعات اخلاقی مهمی چون حریم خصوصی، ک کردن، حق مالکیت و آداب معاشرت آنلاین می‌پردازد.

مقاله‌های دهم و یازدهم بیشتر در قلمروی فلسفه علم است. هالک هم به نام «همبستگی مجدد حوزه‌های فرهنگی در روان‌پزشکی»، هر چند بحث خنثی را پیرامون روان‌پزشکی از منظر یاسپرس طراحی نموده است، اما به فلسفه و تفکر فلسفی در حوزه علم و نیاز علم (و سرانجام تکنولوژی) به فلسفه می‌پردازد. این مقاله با تکیه بر پدیدارشناسی نشان می‌دهد که درآمیختن فلسفه و علم امکان‌پذیر است و حتی این آموزه به علم (و سرانجام به تکنولوژی) کمک می‌کند تا جهان را بهتر بشناسد و آن را بهتر و مناسب‌تر با نیازهایش تغییر دهد (وظیفه‌ای که تکنولوژی عهده‌دار آن است). مقاله یازدهم با نام «امکان فلسفه‌ورزی در عصر علم و تکنولوژی»، نه تنها فلسفه‌ورزی

در عصر علم و تکنولوژی را ممکن و ضروری می‌داند، بلکه علم و تکنولوژی را بدون حاکمیت تفکر عقلانی و فلسفی برای جامعه بشری زیان‌آور و پرمخاطره معرفی می‌کند. خطی که تمام این مقاله‌ها را به هم مربوط و متصل می‌کند، ضرورت تفکر فلسفی در باب علم و تکنولوژی و جهان‌بینی ناشی از فرهنگ تکنیکال مبتنی بر علم حاکم بر عصر ماست. غیر از مقاله آخر که نوشته نگارنده این سطور است، سایر مقاله‌ها ترجمه شده‌اند. از آنجا که هر مقاله به موضوع مستقلی پرداخته است، رعایت ترتیب مقاله‌ها در مطالعه ضرورتی ندارد و فهم هر مقاله منوط و مشروط به مطالعه مقاله پیشین نیست. توضیح دیگر اینکه تمام پانویس‌های کتاب از مترجم است.

در نهایت بر خود واجب می‌بینم از زحمات جناب آقای مختار صحرایی، مدیر محترم انتشارات رشد، و سایر عزیزان نمایم. اگر نبود مساعدت‌ها، راهنمایی‌ها و عنایت‌های وی انتشار این مکتوب به سامان نمی‌رسید.

علیرضا عباسی

بهار ۱۳۹۷